

ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ ЙОГО УЧБОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стахова Ольга Олександрівна

канд. психол. наук, ст. викл.,

Савина Анна Юріївна

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, м. Житомир.

На сьогоднішній день проблема розвитку пізнавальної самостійності студентської молоді є досить актуальною, що зумовлено реалізацією дещо під іншим кутом через зростання обсягу інформаційного поля дидактичної функції учбово-професійної діяльності: відтепер викладачеві важливо не просто передавати знання, а вчити майбутніх фахівців здобувати їх самостійно. Відповідно, якщо до недавнього часу підготовка до професійної діяльності ґрунтувалася на репродуктивному відтворенні знань, то в умовах глобалізації сучасного суспільства цього недостатньо. Для успішної учбової та ефективного здійснення в майбутньому професійної діяльності студент повинен мати сформовану на достатньому рівні здатність до самостійного пізнання, пошуку, аналізу й синтезу інформації, її критичного переосмислення [2, 18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема самостійності, зокрема пізнавальної, є предметом жвавого вивчення не одного десятиріччя, про що свідчить широкий діапазон праць представників психологічної науки. У переважній більшості теоретико-емпіричних досліджень розкриваються загальні підходи до розгляду самостійності особистості, обґрунтовується її зв'язок із феноменом пізнавальної діяльності (К.О. Абульханова-Славська, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн та ін.). Водночас чимало науковців (Л.М. Король, С.М. Максимець й ін.) звертаються до дослідження особливостей розвитку пізнавальної самостійності школярів, яка виступає необхідною умовою ефективного оволодіння учнями необхідними знаннями, вміннями та навичками. Утім, робіт, присвячених пізнавальній самостійності студентської молоді, небагато (А.О. Болотський, О.П. Муковіз, М.М. Солдатенко й ін.), що вказує на необхідність подальшої розробки цієї проблеми.

Поняття самостійності є однією з центральних категорій у психології, яка визначається як здатність особистості до постановки перед собою цілей і вирішення проблематичних ситуацій на шляху досягнення бажаної мети.

За словами О.П. Муковоза, самостійність являє собою особливий комплекс психологічних характеристик, до яких належать гнучкість мислення, активність, незалежність, волюні властивості, здатність до певних видів діяльності, яка проявляється під час виконання навчально-пізнавальних завдань [5].

Л.М. Король, С.М. Максимець, розглядаючи феномен самостійності, відмічають, що в його основі лежить діяльність наслідування, котра з часом дає поштовх для творчого саморозвитку та пізнавальної активності індивіда [3].

У свою чергу, пізнання, згідно з поглядами представників психологічної науки, визначається як творча діяльність людини, орієнтована на отримання нею знань про світ і саму себе. Пізнання як діяльність не є статичним, завмерлим явищем, воно є динамічним, оскільки, постійно поповнюючи багаж знань й переробляючи нову інформацію, особистість розвиває себе, своє сприйняття цього світу.

У зв'язку з цим В.С. Ляшенко пропонує розглядати пізнання як найвищу форму відображення об'єктивного світу у свідомості людини. На відміну від інших, нижчих форм відображення, воно здатне давати комплексну, повну картину, виходячи за межі базису знань. Відповідно, на думку автора, пізнання та самостійність не виступають тотожними поняттями, але вони разом посилюють одне одного і є характеристиками пізнавальної самостійності, зокрема студентської молоді [4].

Відтак, звертаючись до наукового доробку А.О. Болотського [1], О.П. Демченка [2], М.М. Солдатенка [6] й ін., варто відмітити, що, вбачаючи у пізнавальній самостійності одну з вершин активності особистості студента, зазначені автори визнали даний феномен фактором успішності його учбово-професійної діяльності, умовою творчого саморозвитку майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності.

Зокрема, А.О. Болотський, досліджуючи проблему формування пізнавальної самостійності студентів, підкреслив, що самостійна робота майбутніх представників професійної спільноти сприяє глибокому осмисленню навчального матеріалу, виробляє в них цілеспрямованість у здобутті знань, автономність мислення [1].

О.П. Демченко, аби зрозуміти механізми розвитку пізнавальної самостійності студентської молоді, виокремила три етапи її становлення, а саме: 1) етап підготовки до виконання пізнавального завдання, підґрунтям якого є теоретична обізнаність, вміння особистості планувати пізнавальну роботу та наявність у неї відповідних мотивів для здійснення пізнавальної діяльності, 2) етап безпосереднього виконання пізнавального завдання, в якому задіяні всі психологічні процеси, що забезпечують розвиток пізнавальної самостійності – сприймання, пам'ять, мислення, уява, увага тощо, 3) етап аналізу виконаного пізнавального завдання, під час якого студент оцінює шляхом самоаналізу й самоконтролю якість виконання та ефективність дібраних методів і засобів для розвитку власної пізнавальної самостійності [2].

Таким чином, зважаючи на зазначені вище теоретичні викладки, слід відмітити, що пізнавальна самостійність, виступаючи складним, інтегрованим утворенням, полягає у свідомому прагненні особистості, зокрема студента, до підвищення власного рівня знань, вироблення необхідних у майбутньому вмінь, навичок, відіграючи тим самим знакову роль у подальшому успішному розвитку особистості в різних сферах її життєдіяльності.

Література

1. Болотский А.А. Формирование познавательной самостоятельности студентов как психолого-педагогическая проблема / А.А. Болотский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/116/31945/>.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки / О.П. Демченко. – Київ: Слово, 2012. – 432 с.
3. Король Л.М. Психологічні особливості розвитку пізнавальної самостійності сучасних учнів / Л.М. Король, С.М. Максимець // Вісник ЖДУ імені Івана Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2003. – №13. – С. 249-252.
4. Ляшенко В.С. Діагностика рівнів сформованості пізнавальної самостійності студентів технічних спеціальностей / В.С. Ляшенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/18666-diagnostika-rivniv-sformovanosti-piznavalnoi-samostijnosti-studentiv-texnichnix-specialnostej.html>.
5. Муковіз О.П. Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних ВНЗ засобами інформаційних технологій / О.П. Муковіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/235/1/Monografia_Mykoviz.pdf.
6. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність як фактор професійного становлення / М. Солдатенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Київ, 2001. – Вип.2. – С. 54-66.

ЧИННИКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Талько Аліна Зенонівна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир.
Науковий керівник - канд. психол. наук,
доц. Савиченко Ольга Михайлівна

Однією з актуальних проблем сучасної психології є проблема збереження (формування) внутрішньої стабільності особистості, суб'єктивного благополуччя як необхідної умови всебічного і гармонійного розвитку людини. Суб'єктивне благополуччя як душевну рівновагу, емоційний комфорт, переживання задоволення від досягнення нехай навіть далеких від бажаного результатів в різних сферах життєдіяльності, загальна задоволеність життям, визначає різні аспекти відносини людини з навколишнім світом, впливає на ефективність взаємодії з предметним і соціальним оточенням, на успішність його поведінки та продуктивність діяльності, на активність особистості. Воно сприяє позитивній соціалізації та успішній інтеграції особистості в суспільство, збереженню психологічного здоров'я та актуалізації особистісного потенціалу [4, с. 143-148].

Проблема суб'єктивного благополуччя актуальна в сучасному світі і в українському суспільстві у зв'язку зі зростанням можливостей і свободи самовизначення особистості. Крім того, важливо зрозуміти, наскільки людина у прагненні до свого щастя готовий враховувати інтереси інших людей, бути терпимим до них і сприяє толерантність як особистісну якість суб'єктивного благополуччя [6, с. 4-14].

Суб'єктивне благополуччя є не короткочасним «піковим» переживанням, а стійкою психологічною особливістю притаманною людині протягом усього життя або, принаймні, якихось значних її відрізків. У досліджуваній категорії дітей проблема суб'єктивного благополуччя особливо актуальна. Підлітковий вік є періодом становлення особистості, вибудовування нових відносин із самим собою (своїм внутрішнім світом) і оточуючими людьми (сім'єю, однолітками, іншими дорослими в його соціальному оточенні) і світом в цілому (його нормами і цінностями), і, водночас вразливим періодом для впливу негативних факторів, що впливають на фізичне і психологічне благополуччя учнів на успішність взаємовідносин із дійсністю [7, с. 448].

Феномен суб'єктивного благополуччя активно вивчається вже протягом декількох десятиліть. Розробляється та досліджується структура даного феномена (Diener E., Батурич Н.А., Башкатов С. А., Куликов Ст. Л., Шаміонов Р. М.), взаємозв'язок з діяльністю і поведінкою (Csikszentmihalyi M., Carpentier J., Vallerand R. J., Бочарова Е. Е., Шаміонов Р. М.), здоров'ям (Kahneman D., Krueger A., Сірих А. Б., Волочков А. А.), соціальними відносинами (Diener E., Eid M., Oishi S., Larsen R. J.) і т. д. такий підвищений інтерес закономірний через незаперечну важливість даного переживання для життєдіяльності людини. Доведено, що щасливі люди більше товариські, активні, мають більш сильну імунну систему, володіють більш розвиненими навичками розв'язання конфліктних ситуацій (Bergsma A., Eid M., Kahneman D., Krueger A., Larsen R. J., Veenhoven R., Winefield H. R.). Різні компоненти суб'єктивного благополуччя пов'язані з психологічним здоров'ям особистості (Волочков А. А.), стійким психосоматичним здоров'ям (Сірих А. Б.), життєздатністю людини (Рильська Е. А.), процесами адаптації до стресових ситуацій (Зотова О. Ю., Карапетян Ст. Л.) [3, с. 320].

Попри те, що проблема ця не нова і розглядалася багатьма педагогами, психологами з різних точок зору, усі вони відмічають, що повне вирішення цієї проблеми досі не знайдене. Зважаючи на актуальність проблеми, була обрана тема магістерського дослідження: «Чинники психологічного дослідження благополуччя в підлітковому віці» [2, с. 17].

Об'єкт дослідження: процес переживання психологічного благополуччя в підлітковому